

Frontal de Sant Jaume de Frontanyà

Sant Jaume de Frontanyà

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	Element originalment situat a l'església de Sant Jaume de Frontanyà, actualment al Museu Diocesà i Comarcal de Solsona.
Emplaçament	Sala de Gòtic, MDCS.
Coordenades:	
Latitud:	42.18724
Longitud:	2.02433
UTM Est (X):	419434
UTM Nord (Y):	4671026

Classificació

Número de fitxa	08216 - 66
Àmbit:	Patrimoni moble
Tipologia	Objecte
Estil / època:	Romànic Gòtic
Segle	s. XIV
Any	1300
Autoria de l'element:	Mestre de Frontanyà
Estat de conservació	Bo
Notes de conservació:	L'element va ser destrossat a finals del s. XIX, tot i que es van salvar alguns fragments que van anar a parar al Museu Episcopal de Solsona entre el 1909 i el 1918, on es va dur a terme una reconstrucció de la part inferior, mentre que la part superior és totalment desapareguda.
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	Inexistent
Observacions protecció:	Peça número 13 de l'inventari del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Element protegit per la Llei 9/1993 de patrimoni cultural de Catalunya.
Accés	Fàcil

Ús actual:	Cultural
Titularitat	Privada accessible
Titular:	Bisbat de Solsona. Palau Episcopal. 25280 SOLSONA
Fitxes associades:	
<u>Sant Jaume de Frontanyà</u>	
Autoria de la fitxa	Lluïsa Vilalta Pérez
Data de registre de la fitxa:	dl., 21/02/2022 - 11:16

Descripció

Taula pintada al tremp d'ou que narra episodis de la vida de l'apòstol sant Jaume. La peça que s'ha conservat medeix 55cm d'alt, 208cm de llarg i 4cm de gruix i és un fragment del que va ser un conjunt més gran.

La taula està organitzada en dos nivells amb cinc escenes cada un, separades per bandes decoratives basades en un motiu ornamental que vol imitar pedreria encastada. A cada angle de les escenes es troba un medalló que encercla una petxina, la que, curiosament, és la única representació de l'atribut de l'apòstol en tot el conjunt.

Del que resta de la part superior de l'obra, s'entreveu la descripció de la vida i martiri de l'apòstol, destacant les relacions amb el mag Hermògenes contades al "*Pasionario Hispano*". En les restes de la primera escena, es pot entreveure un tron i una figura dreta vestida amb una túnica llarga fins als peus. La segona escena mostra una túnica llarga i els peus descalços del que pot ser sant Jaume, junt a un altre personatge. L'última escena de la dreta narra el martiri de l'apòstol, on es veuen els peus del sant durant el seu degollament junt als del botxí, un personatge vestit amb indumentària militar. Del poc que queda de les escenes del registre superior, podem afirmar que en aquestes no es representen dos moments dins un sol quadrat, tal i com succeeix en el registre inferior.

El cicle del registre inferior representa el viatge de les relíquies de sant Jaume cap a Galícia. La primera escena de l'esquerra ens narra la primera part de la llegenda, on els deixebles de l'apòstol carreguen una arqueta negra amb les relíquies a una barca, la que després es veu a la deriva tot insinuant que va ser conduïda miraculosament. En la mateixa escena, els deixebles agafen el sarcòfag que contenia les relíquies, el que es representa honoríficament sobre quatre columnes en un lloc cobert. La llegenda diu que la barca navegaria i navegaria per a trobar el lloc on Déu volia guardar el tresor. El lloc escollit fou Galícia i es diu que la reina Lupa va correspondre als desitjos de Déu tot deixant el seu carro i els dos bous que els deixebles preferissin d'entre el seu ramat reial. Tot i que el ramat resultà ser ferotge, la bouada s'amansí per la presència dels deixebles. La reina, sorpresa, es converteix al cristianisme tot cedint el seu palau per a construir el primer temple dedicat a sant Jaume de Galícia.

A la segona escena, es representa dos deixebles, un vestit de monjo, dirigint-se al palau de la reina sobre un carro tibat per les feres. A la dreta de l'escena, hi ha l'antic palau de Lupa transformat en església. Aquesta és representada sense cap mena de proporció i sobreposant els seus elements, tal i com és habitual en les pintures de l'època.

L'escena central és una de les més restaurades del conjunt i mostra un dels miracles més populars de sant Jaume explicat en el *Liber Sancti Jacobi* (llibre segon, capítol V). Aquesta conta que dos peregrins alemanys, de camí cap a Santiago, feren parada a Tolosa de Llenguadoc. Allí s'albergaren a casa d'un home ric, el que amagà una copa de plata entre l'equipatge dels peregrins per acusar-los de robatori i treure'n profit. Els forasters van ser perseguits i condemnats a mort, però finalment pogueren prosseguir el seu

viatge gràcies a que el fill del jutge s'oferí a morir en lloc seu. En el camí de tornada, trobaren el noi encara penjat a la forca, el que miraculosament s'adreçà al seu pare dient-li que no es preocupés ja que sant Jaume el sostenia amb les seves pròpies mans per allunyar-lo de la mort. El miracle passà de boca en boca fins que el ric va ser penjat sense cap mena de compassió, ni tant sols de sant Jaume. La llegenda es representa al retaule amb els dos peregrins vestits amb barret, bastó, sarró i mantell que surten d'una casa, a la que hi ha també una donzella amb una copa a les mans. Aquesta figura femenina, podria ser la serventa de l'hostaler, la que, en altres versions de la llegenda, és la que intenta enganyar els peregrins. A la seva dreta es representa l'apòstol, descalç i amb una aurèola nimbada, tot aguantant el jove condemnat, amb els ulls tapats i gairebé nu.

A la quarta escena es narra el miracle de Bru de Vezelay narrat al *Liber Sancti Jacobi*, el que, tornant de pelegrinatge a Compostel·la, s'estirà sota un arbre per implorar menjar a sant Jaume. Cansat, va caure adormit i es va endinsar en un somni en el que el sant l'alimentava. En despertar, el pelegrí es trobà un pa als dits i per molt que mengés, no s'acabava mai. La representació en el retaule comença al costat esquerra de l'escena, on un àngel apareix d'un núvol per a donar un tros de pa rodó que apareix altra vegada al cap del pelegrí, el que està dormint al costat d'un arbre. A la dreta, el mateix pelegrí reprèn content el seu camí amb un barrilet als dits, element del que no es fa menció a la llegenda.

A la última escena se'ns explica la història escrita pel Mestre Hubert al *Liber Sancti Jacobi* on trenta cavallers llorenesos visiten el sepulcre de sant Jaume a Compostel·la. Aquests havien fet un pacte de fidelitat entre ells, amb l'excepció d'un, el que aturà el seu camí per a fer-se càrrec d'un company que havia caigut malalt i poc després moriria. El supervivent demanà protecció a sant Jaume, que se li aparegué muntant a cavall, i tots dos buscaren un bon lloc per enterrar el company: la basílica de Compostel·la. L'escena és representada amb el pelegrí mort, a l'esquerra, junt a un preocupat company, dret i vestit amb un mantell, barret i bastó. A la dreta, hi ha la imatge de tres personatges sobre un cavall: el mort aguantat per sant Jaume i el pelegrí al darrera.

Observacions:

La polèmica de si es tracta d'un retaule o d'un frontal ha donat peu a varis arguments. L'argument *pro-retaule* (SUREDA 1977) es basa en la seva localització durant la descoberta, situat en un envà voltat de pintures murals, les que no han perdurat. A més, la taula gaudeix d'un bon estat a la part inferior, el que fa pensar que no es tracta d'un frontal, doncs aquests són molt fràgils en les zones baixes. Tot i així, la funcionalitat de la peça ha estat molt posada en dubte (GUDIOL 1974).

Iconogràficament, es creu que la obra està basada en la "*Llegenda Daurada*" de Iacopo de Varezze", però altres arguments fan pensar que es tracta d'una adaptació de diverses fonts basades en la tradició europea de l'època, la que narra la història de les relíquies de sant Jaume i dels miracles de l'apòstol durant el seu viatge *post-mortem* a Galícia descrits al *Liber Sancti Jacobi Codex Calixtinus*.

Història

Estilísticament, l'obra segueix pautes gòtiques però s'ha considerat de transició entre el romànic i el gòtic, el que ens porta a ubicar-la entorn del 1300 –més propera al segle XIV que al XIII-, tot i que és difícil confirmar la cronologia exacta. El seu autor reflexa un domini de les tècniques de la pintura i una gran habilitat decoradora, cosa que l'allunya subtilment del romànic. Pel que fa a la iconografia, es podria gairebé afirmar que es tracta d'una taula gòtica, doncs el mestre de Frontanyà ja era capaç d'estructurar sistemes narratius extensos i d'interpretar la història de fonts diverses.

L'obra va ser destrossada a final del segle XIX, però sortosament se'n va poder salvar una part que es traslladà a Solsona al 1909. El 1918 aparegueren nous fragments, el que va ajudar a reconstruir les cinc escenes que avui en dia es troben al Museu Diocesà. L'any 1971, Lluís Monllao va dur a terme una restauració de la taula, tot refent els fragments que hi mancaven.

Bibliografia

GUDIOL I RICART, J. (1974) *Arte, Cataluña*, vol. I, Madrid.

PATRONAT DEL MUSEU DIOCESÀ I COMARCAL DE SOLSONA (1990) *Catàleg d'Art Romànic i Gòtic*, Barcelona.

SUREDA I PONS, J. (1977) *El gòtic Català*, vol I: Pintura, Barcelona.

SERRA ROTÉS, R.; VIGUÉ VIÑAS, J. (1985) *Catalunya Romànica*. Vol. XII El Berguedà. Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

VILALTA PÉREZ, LL. (2005) *Art, Sant Jaume de Frontanyà: Art, Natura i Pau*; Ajuntament de Sant Jaume de Frontanyà.

Enllaços d'interès:

[Web Museu de Solsona](#)

